

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Talous ja Nuoret TAT ry:ltä on pyydetty lausuntoa koulutuspoliittisesta selonteosta. TATin lausunnossa kiinnitetään huomiota selonteon visioon, työelämän murroksen vaikutuksiin opetuksen sisältöihin, toisen asteen yhteistyöhön, työelämäyhteistyöhön, oppimisympäristöihin ja opettajankoulutukseen. Lausunnon perusteissa hyödynnetään tutkimuksia:

- Mun elämä, mun rahat opettajien ja nuorten talousosaaminen 2019-kysely sekä vuosittaista TAT Nuorten tulevaisuusraportti -tutkimusta. Mun elämä, mun rahat-kyselyyn vastasi vajaa 750 opettajaa ja saman verran nuoria.
- TAT Nuorten Tulevaisuusraporttiin vastaa vuosittain 10 000–14 000 yläkoululaista, lukiolaista ja ammatillisen toisen asteen opiskelijaa.
- Suomen Akatemian rahoittaman DigiConsumers-hankkeen tutkimuksia.

Talous ja Nuoret TAT ry tukee selonteon näkemystä koulutuksen ja tutkimuksen merkityksestä Suomen menestykselle ja hyvinvoinnille. TAT haluaisi kehittää selontekoa sisällyttäen jatkuvan oppimisen näkökulman läpi koko koulutusjärjestelmän lapsista aikuisiin. Nyt jatkuva oppiminen jää selonteossa omaksi irralliseksi kappaleeksi ja tulokulma on aikuisia koskeva osaamisen kehittämisen muoto.

Selonteon viitekehyksiksi valitut toimintaympäristön muutokset ovat keskeisiä. Muuttuvaa työelämää käsittelevä osuus jäi mielestämme kuitenkin vajavaiseksi. Selonteon työelämän muutoksiin varautumisen toimenpiteissä ei mielestämme huomioitu yrittäjyysvalmiuksien lisäämistä koulutuksessa ja opetuksessa. Yrittäjyys ja sen eri muodot (esim. kevytyrittäjyys) nousevat yhdeksi keskeiseksi itsensä työllistämisen mahdollisuudeksi. Tulevaisuuden työelämässä suuri osa ihmisistä työskentelee yrittäjinä ja yrittäjään rinnastettavissa olevissa työsuhteissa. Palkkatyön ja osa-aikaisen yrittäjyyden yhdistäminen on lisääntyvä tapa työllistyä. Kehitystä tukee työelämän rakenteiden muutoksen lisäksi nuorten arvomaailman muutokset. Ehdotamme, että työn sisällöllistä muutosta

käsittelylistään sivulla 74 lisätään omana kohtana: Työn sisällölliset muutokset yhdessä nuorten arvomaailman muutosten kanssa edellyttävät yrittäjäyksiövalmiuksien tuomista osaksi opetusta kaikilla kouluasteilla.

Lisäksi Talous ja nuoret TAT haluaa yleisesti kiinnittää huomiota selonteon kuvaukseen oppimisympäristöistä. Oppimista tapahtuu yhä enemmän formaalin koulutuksen ulkopuolella. Erilaisten informaali- ja nonformaali-oppimisympäristöjen merkitys on jatkuvassa kasvussa. Uusissa opetussuunnitelmissa (POPS2016; LOPS2021) laajenevat ja monimuotoiset oppimisympäristöt onkin huomioitu vahvasti, mutta selonteossa aihetta lähes vältellään. Oppimisympäristöt nostetaan selonteossa esille lähinnä digitaalisuuden mahdollisuuksiin liittyvissä kohdissa, mikä on yllättävän kapea tulokulma kokonaisvaltaiseen ja ajankohtaiseen aiheeseen.

Talous ja nuoret TAT yhtyy vahvasti yleiseen näkemykseen siitä, että nuorten oppimisympäristöt ovat tänä päivänä laajemmat ja monipuolisemmat kuin koskaan aiemmin, mikä tulisi rakentavasti ja ulospäinsuuntautuneesti huomioida myös formaalin koulutuksen piirissä. Uskomme -toisin kuin selonteossa- että digitaaliset oppimisympäristöt jossain määrin korvaavat fyysiset oppimisympäristöt. Korona-aika on kiihdyttänyt kehitystä. Keskeistä on luoda siltoja erilaisten oppimisympäristöjen välillä, esimerkiksi kehittämällä ratkaisuja ja malleja siihen, miten vapaa-ajalla, työelämässä sekä harrastus- ja järjestötoiminnassa omaksuttuja tietoja ja taitoja voidaan tunnistaa ja tunnustaa myös formaalissa koulutuksessa. Oppimisympäristöjen kehittämisen näkökulmasta selonteko piirtääkin kuvaa käpertyvästä koulusta, jossa yhteistyötä tehdään lähinnä muiden valtiollisten toimijoiden kanssa verkon välityksellä.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Talous ja nuoret TAT toteaa yleisenä kommenttina lisäksi, että selonteon visiosta puuttuu kunnianhimoisuus. Selonteon visio on paremminkin ideaalikuva tästä ajasta.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Talous ja nuoret TAT jäi selonteossa kaipaamaan konkreettisempia malleja ja esimerkkejä yritys- ja työelämäyhteistyötä varten. Usein juuri valmiiden, yleisesti hyväksytyjen toimintamallien puute nostaa koulujen kynnystä toteuttaa yritys- ja yhteistyötä. Selonteon kaltaiset viralliset ohjeistukset tarjoaisivat vaikuttavan alustan tällaisten mallien esittämiseksi. Talous ja nuoret TAT haluaisikin nostaa selontekoon peruskoulun osalta erityisesti TET-jakson monipuoliset mahdollisuudet yritys- ja työelämäyhteistyön toteuttamisessa. TET-jaksoa voisi luontevasti kehittää tarjoamalla varsinaisen tutustumisjakson lisäksi tarttumapintoja työelämään esimerkiksi VR-tekniikan ja etävierailujen kautta. Yleisestikin digiteknologian tuomia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää rohkeammin rakennettaessa siltoja formaalin koulutuksen ja työelämän välillä näkökulmien laajentamiseksi. Korona-aikana TATin toimesta kehitetty EtäTET -malli on tästä hyvä esimerkki.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Selonteossa nostetaan esille lukio- ja ammatillisen koulutuksen raja-aitojen madaltaminen. Talous ja nuoret TAT haluaa lausunnossaan korostaa, että kannattamme lukio- ja ammatillisen koulutuksen kehittämistä erillisinä koulutusmuotoina koulutuksen laadun ja osaamisen varmistamiseksi. Sen sijaan kannattamme yhteistyön lisäämistä toisen asteen oppilaitosten välillä. Se on niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta järkevää. Lukiolaisen mahdollisuus valita opintoja ammatillisesta koulutuksesta ja päinvastoin, tukee mahdollisuutta rakentaa yksilöllisiä opintopolkuja.

Talousopetus on osa-alue, missä toisen asteen oppilaitokset voisivat hyvinkin tarjota opiskelijoille yhteisiä opintosisältöjä. TAT Nuorten Tulevaisuusraportti 2020-tutkimuksessa niin yläkoululaiset kuin toisen asteen opiskelijat toivoivat lisää opetusta sijoittamisesta, säästämistä, oman talouden sisällöistä ja liiketoiminnasta. Lisäksi korona-aika on nostanut esiin erityisesti nuorten kohtaamat talousvaikeudet, kun mahdollisuudet työn tekemiseen ovat heikentyneet. Jo ennen korona-aikaa ammatillisen koulutuksen opettajat olivat huolestuneimpia (73 %) nuorten talousosaamisesta TATin Opettajien talousosaaminen 2019-kyselyssä. Korona on kärjistänyt eri sosiaalisista taustoista tulevien nuorten hyvinvointieroja. Kaikilla vanhemmilla ei ole tietoa, taitoja tai mahdollisuuksia tukea lastensa talouskasvatusta. Nuori tarvitsee tukea varsinkin, kun hän ottaa itsenäistymisensä ensi askeleita. Tämä elämänvaihe alkaa jo osalla toisen asteen opiskelijoita. Siksi kouluilla ja oppilaitoksilla on tärkeä rooli talousosaamisen kehittämisessä, mikä mahdollistaa oman elämän hallinnan. TATin tekemien kyselyjen lisäksi monet muut selvitykset vahvistavat, että talousvaikeudet yhdistettynä yleiseen taloudelliseen ja työelämän epävarmuuteen, ovat nykypäivänä merkittäviä nuoren hyvinvointiin liittyviä tekijöitä. Rahahuolet heikentävät hyvinvointia (esim. Suomen Akatemian rahoittama DigiConsumers-tutkimushanke).

Selonteossa tulisi korostaa voimakkaammin, että lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen sisällöllistä kehittämistä pitää jatkaa.

Talous ja nuoret TAT haluaa kiittää selontekoa, että se on nostanut työelämäyhteistyön merkityksen esille. TAT Nuorten Tulevaisuusraportti 2020-tutkimuksessa suurinta vajetta työelämätietyudessa kokevat lukiolaiset (66 % toivoo lisää tietoa työelämästä). Pelkkä korkea-asteen kanssa tehtävä yhteistyö ei ole riittävää työelämävalmiuksien ja urasuunnittelutaitojen kannalta. Työelämäyhteistyö selventää nuorelle opintojen merkitystä ja sujuvoittaa korkea-asteelle siirtymistä.

Lukio- ja ammatillinen koulutus voisivat hyödyntää yhteisten opintojen tarjoamisessa verkko-opetusta/digitaalisia alustoja. Ehdotamme, että Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään toisen asteen koulutuksessa- toimenpidelistään lisätään omana kohtana: Lisätään lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä tarjoamalla yhteisiä opintoja mm. talouteen liittyen. Yhteistyön lisäämisessä hyödynnetään verkko-opetusta. Oman talouden hallinnan opintojen ja yrittäjyysopintojen lisääminen ammatillisen tutkintojen yhteisten tutkintojen osiin on välttämätöntä myös nuorten tasa-arvon ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa kiinnitetään huomiota, että ammatillisesta koulutuksesta haetaan ja päästään yliopistoihin melko vähän. Yhtenä vaikuttavana tekijänä selonteossa nostetaan esille yliopistojen valintaperusteet, mitkä painottavat lukio-opintojen suorittamista. Yhteistyön lisääminen lukio- ja ammatillisen koulutuksen välille on yksi osa ratkaisua. TAT Nuorten Tulevaisuusraporteissa on jo vuosien ajan tullut ilmi, ettei ammatillisessa koulutuksessa riittävästi tunnisteta ja tästä syystä tueta opiskelijoiden jatko-opintoihin liittyviä suunnitelmia. Esimerkiksi viime vuonna lähes puolet ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista suunnitteli jatko-opintoja ammattikorkeakoulussa, runsas 10 prosenttia yliopistossa. Kysymys on myös ohjausresursseista. Amatillisista opiskelijoista runsas viidennes (21 %) tunnistaa saaneensa ohjausta urasuunnitteluun.

Laadukas opettajankoulutus tuottaa maailman parhaita opettajia. Selonteossa on tunnistettu opetushenkilöstön osaamisen kehitystarpeita. Keskiössä ovat ohjaukseen, oppimisympäristöihin ja erilaisiin oppijoihin liittyvät asiat. Talous ja nuoret TAT haluaa tuoda esille opettajien talousosaamisen merkityksen osana tasa-arvon ja nuoren hyvinvoinnin edistäjänä.

Taloulosaaminen on luku- ja kirjoitustaitoon verrattava taito, jota ilman ei elämässä pärjää. Samoin kuluttamisen ja palvelujen digitalisoituessa oman talouden ja ylipäättään koko elämän hallinta edellyttävät kansalaisilta taloulosaamista ja uudenlaisia digi- ja medialukutaitoja. Perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmissa on uudistuksissa lisätty talousopetuksen sisältöjä, muttei opettajankoulutuksessa. Talous ja nuoret TATin opettajille ja nuorille tehdyssä taloulosaamista käsittelevässä kyselyssä, opettajat ja nuoret ovat taloustaitojen opettamisen tärkeydestä yhtä mieltä (94 % opettajista ja 90 % nuorista), mutta vain 29 prosenttia opettajista ja 21 prosenttia nuorista pitää oman koulun antamia taloulosaamisen valmiuksia riittävinä. Erityisesti luokanopettajat eivät tunnista rooliaan talouskasvattajina, vaikka talousopetus alkaa jo 4 luokalta yhteiskuntaopissa ja kuluttajakasvatus aikaisemmin. Kaikista vastaajaopettajista peräti 79 prosenttia sanoo, että taloulosaaminen perustuu omaan aktiivisuuteen, ei ammatilliseen perus- tai täydennyskoulutukseen. Opettajat näkevät talouskasvatuksen myös erinomaisena eri aineen opettajien välisenä yhteistyömuotona (60 %).

Talous ja nuoret TAT ehdottaa lisättäväksi sivun 45 Kasvatus- ja opetusalan koulutusta kehitetään-toimenpidelistään omana kohtana: Talousopetus ei toteudu tällä hetkellä opettajankoulutuksessa

kovin hyvin. Niin luokanopettajien kuin aineen opettajien, erityisesti yhteiskuntaoppia ja kotitaloutta opettavien, talousosaamiseen tulisi kiinnittää huomiota opettajankoulutuksessa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Tenhunen-Ruotsalainen Liisa
Taloudellinen tiedotustoimisto TAT - Nimi on muuttunut Talous ja Nuoret
TAT ry. TATin toiminnan tavoitteena on, että nuori on innostunut
työelämästä, hallitsee omaa taloutta ja tahtoo toimia yritteliäänä
yhteiskunnan jäsenenä.